

Vlaams
Parlement

stuk **1628** (2011-2012) – Nr. 1
ingediend op 22 mei 2012 (2011-2012)

Gedachtewisseling

met de heer Olivier De Schutter, speciaal rapporteur
van de Verenigde Naties voor het recht op voedsel

Verslag

namens de Commissie voor Landbouw,
Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door de heer Dirk Peeters

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jos De Meyer.

Vaste leden:

de heren Lode Ceysens, Jos De Meyer, mevrouw Tinne Rombouts, de heer Jan Verfaillie;
mevrouw Agnes Bruyninckx-Vandenhoudt, de heer Stefaan Sintobin, mevrouw Linda Vissers;
de heren Karlos Callens, Marc Vanden Bussche;
mevrouw Els Robeyns, de heer Jurgen Vanlerberghe;
de heer Mark Demesmaecker, mevrouw Tine Eerlingen;
de heer Peter Reekmans;
de heer Dirk Peeters.

Plaatsvervangers:

de heren Robrecht Bothuyne, Jan Durnez, Marc Van de Vijver, Johan Verstreken;
de heren Pieter Huybrechts, Chris Janssens, mevrouw Marleen Van den Eynde;
mevrouw Lydia Peeters, de heer Bart Tommelein;
de heren Marcel Logist, Bart Martens;
de heer Matthias Diependaele, mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
mevrouw Patricia De Waele;
de heer Hermes Sanctorum.

INHOUD

I. Uiteenzetting door de heer Olivier De Schutter.....	4
1. Inleiding	4
2. Voorlopige conclusies	4
2.1. Drie prioriteiten.....	5
2.1.1. De plaatselijke voedselsystemen, die voor een verbinding zorgen tussen de stedelijke bevolking en de plaatselijke voedselproducenten, heropbouwen.....	5
2.1.2. De machtsonevenwichten in de voedingsketens aanpakken.....	7
2.1.3. Agro-ecologische toepassingen steunen, omdat ze de natuurlijke rijkdommen op de meest efficiënte manier gebruiken en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen bij de productie van voedingsmiddelen verminderen.....	8
II. Bespreking	9
1. Interventies van de leden	9
2. Antwoorden van professor De Schutter.....	11

Op 25 april 2012 was professor Olivier De Schutter, speciaal rapporteur van de VN voor het recht op voedsel, te gast in de commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid. De heer De Schutter hield een uiteenzetting met als titel 'The role of the right to adequate food in combatting global hunger' (De rol van het recht op toereikend voedsel in de strijd tegen de mondiale honger) en wisselde van gedachten met de commissieleden.

I. UITEENZETTING DOOR DE HEER OLIVIER DE SCHUTTER

1. Inleiding

De heer *Olivier De Schutter* schetst vooreerst dat hij in mei 2008 werd aangesteld als speciaal rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op voedsel. Sindsdien heeft hij missies uitgevoerd in Latijns-Amerika, meer bepaald in Nicaragua, Guatemala en Brazilië. Daarnaast werd ook een missie uitgevoerd in Mexico en werd een werkbezoek gebracht aan Colombia. In Afrika heeft de heer De Schutter Kenia, Senegal en Mali bezocht en officiële missies uitgevoerd in Benin, Madagascar en Zuid-Afrika. In Zuid- en Oost-Azië werden India en Maleisië bezocht en werd een officiële missie uitgevoerd in China.

2. Voorlopige conclusies

Op basis van deze wereldwijde missies en bezoeken heeft de speciaal rapporteur een aantal voorlopige conclusies geformuleerd.

Vandaag lijden ongeveer 925 miljoen mensen in de wereld honger en hebben ongeveer 2 miljard mensen een gebrek aan micronutriënten, met andere woorden een tekort aan vitamine A, jodium, zink of ijzer, zelfs wanneer ze voldoende calorieën opnemen. Ongeveer 34 percent van de kinderen in ontwikkelingslanden, of een totaal van 186 miljoen kinderen, zijn te klein voor hun leeftijd. Dat is het meest gekende symptoom van chronische ondervoeding. Elk jaar sterven 3,1 miljoen kinderen als direct of indirect gevolg van deze ondervoeding. Tegelijk hebben meer dan 1 miljard mensen overgewicht en zijn 300 miljoen mensen zwaarlijvig. Hun voeding is immers zeer energierijk, maar bevat weinig voedingsstoffen en vaak te veel verzadigde vetten, zout en suiker, waardoor ze blootgesteld worden aan niet-overdraagbare ziekten zoals diabetes, kanker of hartaandoeningen. Elk jaar sterven 2,8 miljoen mensen als direct gevolg van overgewicht of zwaarlijvigheid.

De heer De Schutter maakt duidelijk dat dit kan worden voorkomen. De speciaal rapporteur heeft het mensenrecht op voedsel gebruikt als instrument om de oorzaken van deze situatie te analyseren. Hij heeft geprobeerd om regeringen ervan te overtuigen dat de agrovoedingssystemen zodanig kunnen worden verbeterd dat ze voordelen opleveren voor de armen, dat kleine landbouwers een behoorlijk inkomen verwerven voor hun arbeid – ze vertegenwoordigen immers 50% van de mensen die honger lijden –, dat de lonen en levensomstandigheden van de landarbeiders in positieve zin evolueren – ze vormen ook 20% van de hongerlijders –, en dat de groeiende groep van de stedelijke armen beschermd wordt tegen voedselonveiligheid – 1,3 miljard mensen leeft vandaag immers in krottenwijken en ongeveer 250 miljoen ervan lijdt honger.

Jarenlang werden oplossingen gezocht door de productie te verhogen, om op die manier de prijzen te verlagen. Dat beleid heeft volgens de speciaal rapporteur gefaald. De hoeveelheid beschikbare calorieën per capita is aanzienlijk gestegen, maar deze aanpak heeft geleid tot een verdere verarming van de minst concurrentiële landbouwers en tot een stijging van de stedelijke armoede. Dit beleid heeft de afhankelijkheid van arme landen van de invoer nog vergroot en heeft de trek van het platteland naar de stad versneld. Dat heeft een enorme druk gelegd op de openbare diensten van steden en heeft een groot aantal werkloze armen opgeleverd die de industriële sectoren en dienstensectoren niet konden opvangen.

In de internationale arbeidsverdeling werden arme landen aangemoedigd om zich te concentreren op de productie van vermarktbare gewassen zoals cacao, koffie, aardnoten, tabak of katoen, en heeft men ze doen geloven dat ze op de internationale markten altijd de door de producenten van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) gedumpte levensmiddelen zouden kunnen kopen. Op die manier kwamen ze niet alleen in een kwetsbare positie terecht, maar werden de kleinschalige landbouwers in deze landen, die voor voeding bestemde gewassen produceren voor de plaatselijke gemeenschappen, ook niet geholpen. Ze moesten integendeel meer en meer concurreren met een uitvoergerichte landbouw om toegang te krijgen tot middelen, investeringen, infrastructuur en politieke invloed.

2.1. Drie prioriteiten

Professor De Schutter schuift drie prioriteiten naar voren voor het landbouwsysteem.

2.1.1. De plaatselijke voedselsystemen, die voor een verbinding zorgen tussen de stedelijke bevolking en de plaatselijke voedselproducenten, heropbouwen

Dat houdt volgens de spreker een ommekeer in van de tendens naar een verhoogde mondialisering van de voedselketens en een grotere rol van de internationale handel in de voedselvoorziening, vooral in de minst ontwikkelde landen. Enkele problemen houden verband met de huidige aanpak. Als eerste punt van kwetsbaarheid vermeldt de heer De Schutter de afhankelijkheid van arme ontwikkelingslanden van de invoer van voedsel. Sterke prijsschommelingen op de internationale markten zullen immers vaker voorkomen en de afhankelijkheid van deze landen van ingevoerd voedsel, dat alleen betaalbaar is omdat het zwaar gesubsidieerd wordt in de landen van oorsprong, zal een steeds grotere handicap betekenen. De voedselprijscrisissen van 2008 en 2010-2011 zijn een voorbode van wat ons nog te wachten staat. De voedselfacturen van de minst ontwikkelde landen zijn tussen 1992 en 2008 vervijf- of verzesvoudigd. Deze landen lopen dus een aanzienlijk risico. In 2011 zijn de voedselfacturen van deze landen met een derde gestegen in vergelijking met het voorgaande jaar.

Ontwikkelingslanden voeren gewoonlijk kwaliteitsvoedsel – vooral tropische vruchten en groenten – uit naar rijke landen, en voeren geraffineerde granen in. De toegenomen handel heeft wel de prijs van macronutriënten doen dalen in landen met een laag inkomen, maar het omgekeerde geldt voor producten met veel micronutriënten. Arme gezinnen in ontwikkelingslanden waren verplicht om over te schakelen naar een eentonige voeding met weinig micronutriënten en vooral zetmeelachtige vezels, omdat een meer afwisselende voeding onbetaalbaar of duurder was. Tegelijk kennen de snel ontwikkelende landen nu een fase van ‘voedingsovergang’, wat aanleiding geeft tot meer coronaire hartziekten, diabetes type II, enkele vormen van kanker en zwaarlijvigheid. Deze verschuiving wordt versneld door de uitbreiding van de handel in grondstoffen voor voeding en door de grotere verticale integratie in voedselketens die beide de beschikbaarheid van verwerkte voedingsproducten en frisdranken vergroten.

De promotie van uitvoergerichte landbouw en het toegenomen aandeel van ingevoerde producten in de plaatselijke voeding zijn volgens professor De Schutter het gevolg van de uitbreiding van de wereldmarkten, en hebben een negatieve invloed gehad op de plaatselijke kleinschalige landbouwers in ontwikkelingslanden. Deze landbouwers halen gewoonlijk geen voordeel uit de kansen die de toegang tot de internationale markten aan sommigen biedt. Maar ze zijn wel het slachtoffer van de druk op het land, het water en de natuurlijke rijkdommen waarvan ze afhankelijk zijn, maar waarvoor ze meer en meer moeten concurreren met de uitvoergerichte landbouwsector. Volgens een raming was voor de productie van de netto invoer van voedingsmiddelen van de EU voor 2007-2008 35 miljoen hectare grond nodig. Dat is het equivalent van de oppervlakte van Duitsland en illustreert perfect de druk die uitgeoefend wordt door de uitvoergerichte landbouw op de

mensen die proberen om zichzelf, hun gezinnen en hun gemeenschappen te voeden. De uitvoergerichte landbouw wordt bovendien in aanzienlijke mate gekenmerkt door monocultuur, door het daaruit volgende verlies van agrobiodiversiteit en door een niet vol te houden vertrouwen op externe inbreng.

Het opnieuw opbouwen van de plaatselijke voedselsystemen zou daarentegen voordelen opleveren voor de plaatselijke kleinschalige landbouwers voor wie de plaatselijke markten veel toegankelijker zijn dan de mondiale ketens waar ze geconfronteerd worden met grote hinderpalen. Toegang tot de plaatselijke markten betekent ook hogere inkomens voor de plaatselijke landbouwers. De daling van de plattelandsarmoede kan dan weer voordelen opleveren voor andere sectoren van de plaatselijke economie. Hogere inkomens voor het grote aantal plattelandsarmen stemt overeen met grotere markten voor de plaatselijke dienstverleners en makers van bewerkte producten. De plaatselijke voedingsmiddelenindustrie zal zich ook kunnen ontwikkelen omdat vele gewassen een zekere bewerking nodig hebben voor ze eetbaar worden. Dat creëert niet alleen werkgelegenheid in sectoren buiten de landbouw, maar levert ook voordelen op voor de arme stedelijke consumenten, die een betere toegang zullen krijgen tot plaatselijk geproduceerde, verse en voedzame voedingsmiddelen.

De rol van de plaatselijke voedingssystemen gaat bovendien verder dan een verbetering van de kansen en inkomens van kleinschalige plaatselijke landbouwers. Ze zijn immers ook nodig om de scheiding tussen plaatselijke voedselproducenten en stedelijke consumenten weg te werken. Deze scheiding is steeds minder houdbaar naarmate de tendens naar verstedelijking zich voortzet. Tegen 2050 zullen stadsbewoners goed zijn voor 86 percent van de bevolking in ontwikkelde landen en voor 66 percent in ontwikkelingslanden. Wereldwijd zal 69 percent van de bevolking in 2050 bestaan uit stadsbewoners. De concurrentie tussen land voor industrieel en stedelijk gebruik zal dan ook groeien naarmate de stadsgrenzen uitgebreid worden. Steden zullen meer en meer leveringen van voedingsmiddelen nodig hebben, wat aanleiding zal geven tot steeds grotere verkeerscongestie en vervuiling. Er zal het uiterste gevergd worden van de mogelijkheden van de distributiesystemen voor voedingsmiddelen. De vraag naar comfort en bewerkte voedingsmiddelen, die beschikbaar moeten zijn in supermarkten en fast food zaken, zal ook toenemen. Voor arme gezinnen kan de grotere afstand tot de bronnen van voedselproductie een ernstig probleem opleveren. De vervoerkosten zullen stijgen en ook de veranderingen in de voeding zullen een rol spelen. Om al deze redenen is volgens de spreker niet alleen een verbinding tussen de plaatselijke kleinschalige landbouwers en de stadsbewoners van belang, maar moet het volledige continuüm platteland-stad herdacht worden door de urbane en peri-urbane landbouw te promoten.

De heer De Schutter stelt dat strategieën ontwikkeld kunnen worden om de plaatselijke voedingssystemen te promoten, en denkt in dat kader aan een vervoerinfrastructuur om plaatselijke landbouwers te verbinden met de stadsmarkten, aan landplanning om de groei van urbane en peri-urbane landbouw mogelijk te maken en aan het gebruik van overheidsopdrachten voor scholen en andere openbare instellingen om plaatselijke kleinschalige producenten te helpen. Dergelijke strategieën omvatten ook steun aan de markten van de landbouwers. 'Direct naar consument marketing' van voedingsmiddelen verbindt de kleinschalige landbouwers met de markten onder voorwaarden die ze de mogelijkheid geven om hun inkomen te verhogen en om meester te blijven over hun productie. Op die manier ontworpen plaatselijke voedingssystemen hebben de voorbije jaren een spectaculaire vooruitgang geboekt in een aantal ontwikkelde landen. In de Verenigde Staten is de 'direct naar consument'-verkoop van voedingsmiddelen in tien jaar tijd meer dan verdubbeld. CSA (community supported agriculture) is ook sterk gegroeid in landen zoals Canada en Frankrijk, waar het netwerk van de AMAP (associations pour le maintien d'une agriculture paysanne) momenteel 1200 CSA-regelingen telt. Deze initiatieven, die vaak verband houden met een stijgende vraag van de consument naar biologische en verse, plaatselijk

geproduceerde producten, zorgen ervoor dat landbouwers een gewaarborgd verkooppunt voor hun producten en een stabiel inkomen hebben.

Belo Horizonte in Brazilië en Durban in Zuid-Afrika zijn twee interessante voorbeelden van inspanningen om een verbinding te vormen tussen kleinschalige landbouwers en plaatselijke consumenten door de plaatselijke voedingssystemen te herdefiniëren. De spreker kon beide voorbeelden grondig onderzoeken tijdens de uitvoering van officiële missies in deze landen in 2009 en 2011.

2.1.2. De machtsonevenwichten in de voedingsketens aanpakken

In een steeds meer gemonialiseerde voedingssector die gedomineerd wordt door grote, transnationale ondernemingen, hebben kleinschalige landbouwers vandaag een zeer beperkt aantal kopers. Ze bevinden zich in een bijzonder ongelijke onderhandelingspositie om een billijke prijs voor hun oogsten te krijgen. Het sourcing- en prijsbeleid van de kopers verklaart gedeeltelijk waarom kleinschalige landbouwers in ontwikkelingslanden de grootste groep zijn van de mensen die honger lijden.

Landen beschikken over een aantal tools die ze zouden kunnen gebruiken om de positie van kleinschalige landbouwers te versterken en om ze de mogelijkheid te geven om een groter aandeel van de verkoopprijs te krijgen bij hun transacties met kopers. Ze zouden de oprichting van landbouwcoöperaties kunnen steunen door aangepaste wettelijke kaders, capaciteitsopbouwende programma's of fiscale stimuleringsmaatregelen, en op die manier de kleine producenten betere mogelijkheden kunnen bieden om hogere prijzen te krijgen bij het verkopen van hun producten. Dankzij deze organisaties kunnen kleinschalige landbouwers streven naar bepaalde schaalvoordelen bij de inrichting van hun opslagruimten en bij de marketing of verpakking van hun producten. Ze kunnen de producenten helpen om de steeds complexere normen en vereisten van kopers en overheden die actief zijn op plaatselijke en mondiale voedselmarkten, na te leven.

De landen zouden ook kunnen optreden tegen oneerlijke praktijken van ondernemingen, tegen overdreven concentratie in de voedselketen, of tegen misbruiken van een dominerende positie die sommige actoren verworven hebben. Nationale concurrentieregelingen zouden hier een belangrijke rol kunnen spelen, maar ze zijn momenteel nog niet voldoende aangepast aan de omstandigheden die de onderhandelingspositie van de kleinschalige landbouwers verzwakken. Dergelijke concurrentieregelingen werden vooral opgesteld om de consument te beschermen tegen hoge prijzen die het gevolg zouden kunnen zijn van oneerlijke handelspraktijken, en niet om de producenten te beschermen tegen misbruiken van een dominerende macht van de kopers. De landen waar de leveranciers gevestigd zijn, zouden daarom het bereik van hun concurrentiewetten moeten uitbreiden tot buitenlandse kopers die misbruiken hanteren tegen nationale verkopers, en zouden plaatselijke antwoorden moeten formuleren indien ze zich zorgen maken over hun kwetsbaarheid als een kleine economie. In Zuid-Afrika bijvoorbeeld heeft de South African Competition Commission onderzoeken ingesteld in verband met een aantal zuivelfabrieken die, naar beweerd wordt, onder meer zouden samenspannen om de aankoopprijs van melk te bepalen en om contracten op te leggen aan melkveehouders. Ze heeft ook een onderzoek ingesteld in verband met de supermarktindustrie waarbij ze specifiek haar bezorgdheid heeft geuit over de weigering om producten van kleine producenten op te nemen in de rekken.

Er heerst een grote ongelijkheid tussen producenten en kopers en dat zal niet veranderen, tenzij de landbouwers kunnen beschikken over meerdere kanalen om hun producten te verkopen en de mogelijkheid krijgen om te onderhandelen over betere overeenkomsten. Dat is volgens professor De Schutter een bijkomende reden om te investeren in plaatselijke voedingssystemen en in overheidsopdrachten die plaatselijke kleinschalige voedselproducenten steunen. Hoe vaker landbouwers reële kansen krijgen, hoe sterker hun positie zal zijn bij onderhandelingen over prijzen en andere voorwaarden die kopers opleggen.

Dat is de basis van het recht op voedsel. Het gaat niet alleen om een versterking van het aanbod om te voldoen aan de groeiende vraag. Het gaat om wie produceert, voor wie, onder welke voorwaarden. Het gaat om het verminderen van de kloof tussen de prijs die de landbouwer krijgt en de kleinhandelsprijs, om ervoor te zorgen dat voedsel betaalbaar blijft. Het gaat om een versterking van de positie van de zwakste producenten van voedingsmiddelen, om ze de mogelijkheid te geven om een groter deel te krijgen van de waarde van hun producten. En het gaat om de mogelijkheid om het grote aantal kleinschalige landbouwers in ontwikkelingslanden in staat te stellen om eindelijk te kunnen beschikken over al hun ontplooiingskansen.

2.1.3. Agro-ecologische toepassingen steunen, omdat ze de natuurlijke rijkdommen op de meest efficiënte manier gebruiken en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen bij de productie van voedingsmiddelen verminderen

De heer De Schutter schetst dat de agro-ecologie gebruikmaakt van de ecologische wetenschap bij het ontwerpen van landbouwsystemen. Ze verhoogt de productiviteit van de grond en beschermt de gewassen tegen ongedierte met behulp van natuurlijke, milieuvriendelijke middelen, zoals nuttige bomen, planten, dieren en insecten. Agro-ecologie vermindert de afhankelijkheid van de landbouwers van kunstmeststoffen en pesticiden aanzienlijk, waardoor de landbouw betaalbaarder en minder kwetsbaar wordt voor prijschommelingen van fossiele brandstoffen. In vele ontwikkelde en ontwikkelingslanden worden vandaag agro-ecologische technieken toegepast en de resultaten ervan zijn indrukwekkend in vergelijking met de conventionele aanpak op basis van chemische producten. Een studie heeft aangetoond dat agro-ecologische projecten een gemiddelde stijging van de oogstopbrengst van 80 percent opleveren in 57 ontwikkelingslanden, met een gemiddelde stijging van 116 percent voor alle Afrikaanse projecten. Recente projecten in twintig Afrikaanse landen hebben bewezen dat een verdubbeling van de oogstopbrengst over een periode van drie tot tien jaar mogelijk is, duidt de spreker.

Conventionele landbouw is duur door zijn afhankelijkheid van petroleum en gas, versnelt bovendien de klimaatverandering, put vaak de grond uit in plaats van de biotische activiteit ervan te stimuleren, en is niet bestand tegen klimaatschokken. Dit is vandaag gewoon niet meer de beste keuze, beklemtoont de spreker. Zelfs Malawi, een land dat enkele jaren geleden een grootschalig programma met subsidiëring van kunstmeststoffen lanceerde, implementeert nu de agro-ecologie. De regering subsidieert vandaag landbouwers die stikstofbindende bomen planten in hun velden om te zorgen voor een duurzame groei bij maïsproductie. Dat programma levert voordelen op voor meer dan 1,3 miljoen van de armste mensen en door deze aanpak is de oogst al gestegen van 1 ton/ha tot 2-3 ton/ha.

Samenvattend stelt de heer De Schutter dat de agro-ecologie pesticiden en kunstmeststoffen vervangt door kennis van gezonde praktijken die de afhankelijkheid van externe factoren vermindert. Agro-ecologie is daarom kennisintensief en vergt een overheidsbeleid dat landbouwkundig onderzoek en op participatie gebaseerde voorlichtingsdiensten steunt. Uitwisselingen tussen landbouwers in verband met praktijken, zoals ze op grote schaal en met succes worden toegepast in Centraal-Amerika en in Cuba, op participatie gebaseerde plantenveredeling of landbouwweldscholen kunnen een bijdrage leveren tot de verspreiding van agro-ecologische praktijken. De agro-ecologie kan daarom niet worden los gezien van haar sociale dimensie: ze geeft de landbouwers meer macht omdat zij nu een plaats krijgen achter het stuur en omdat ze vormen van sociale organisatie vergt waardoor landbouwers een spreekbuis krijgen. Landbouwers werden vroeger opgeleid met een top-down benadering, met een wetenschap die geproduceerd werd in laboratoria. Nu zorgen ze zelf voor opleidingen, met een wetenschap die perfect aangepast is aan de plaatselijke omgeving waarin ze actief zijn. Ze werden genegeerd, tenzij als klanten voor externe leveranciers en als producenten van goedkope grondstoffen. Nu hebben ze een stem en zijn ze actieve deelnemers bij het organiseren van onderzoeksvormen en het identificeren van oplossingen die perfect aangepast zijn aan hun situatie.

II. BESPREKING

1. Interventies van de leden

De heer *Jos De Meyer* onthoudt het pleidooi van de speciaal rapporteur voor een eerlijke prijs voor alle producenten. Binnen het scala van visies op de voedselproblematiek, met speciale aandacht voor de ontwikkelingslanden, houdt de heer De Schutter een pleidooi voor een kleinschalige landbouw. De confrontatie van diverse ideeën is volgens de heer De Meyer bijzonder interessant voor de commissie.

Het lid is van mening dat één model niet zal volstaan om alle problemen wereldwijd aan te pakken. Er zullen diverse wegen gevolgd moeten worden om de immense wereldwijde uitdagingen gezamenlijk aan te pakken.

De uiteenzetting van de heer De Schutter verduidelijkt volgens mevrouw *Tinne Rombouts* een aantal problematieken in ontwikkelingslanden en brengt de uitdagingen in beeld om een beter antwoord te bieden op de voedselproblematiek. Het recht op voedsel is volgens de spreker een mensenrecht, dus moeten mensen over voldoende en gezonde voeding beschikken.

De lokale landbouw is belangrijk voor de ontwikkeling op het platteland en voor de families in ontwikkelingslanden. Een aantal door de heer De Schutter aangehaalde principes zijn volgens het lid belangrijk om ontwikkelingen mogelijk te maken.

Mevrouw Rombouts beaamt de stelling van professor De Schutter dat het versterken van de lokale markten voor de lokale producenten een belangrijke uitdaging is. Het versterken van de positie van de landbouwers is ook belangrijk voor de ontwikkeling van het platteland. Het lid stelt dat ook in het Europees beleid landbouw een belangrijke partner is voor de ontwikkeling van het platteland. De ondersteuning van de landbouw en de plattelandseconomie zijn belangrijk voor de ontwikkeling en de sociale samenhang van het platteland.

De spreker verwijst naar de inleiding van de heer De Schutter, die stelde dat er momenteel een marktonevenwicht is. Het versterken van de kleinschalige landbouwers op de wereldmarkt is een belangrijke uitdaging, maar ook om de lokale markten te bereiken. Coöperatief werken, waar we in Vlaanderen heel wat ervaring mee hebben, zou volgens mevrouw Rombouts de landbouwers in ontwikkelingslanden vooruit kunnen helpen. De positie van de producent in de keten is een belangrijk aandachtspunt. De spreker verwijst in dat kader naar het ketenoverleg in Vlaanderen, dat een belangrijk instrument is om de evenwichten in de keten na te gaan. Mevrouw Rombouts ziet parallellen tussen Europese ontwikkelingen en mogelijke evoluties in ontwikkelingslanden.

Het lid merkt op dat de heer De Schutter voorstelt om de toegang van lokale producten tot de lokale markten te versterken door de lokale markten meer af te scherm. In de WTO-onderhandelingen (World Trade Organization – Wereldhandelsorganisatie) wordt volgens mevrouw Rombouts voor een volledige liberalisering van de markten gepleit. Vandaar de vraag naar de mening van de heer De Schutter over deze evolutie.

De agro-ecologische toepassingen kunnen de opbrengsten sterk verhogen, bleek uit de toelichting van de heer De Schutter. Volgens mevrouw Rombouts wordt ook in Vlaanderen op verschillende punten ingezet op agro-ecologie, en zij verwijst daarbij naar de ondersteuning van agroforestry en duurzame landbouwtechnieken. Het lid vraagt wat het vergelijkingspunt is van de door de heer De Schutter aangehaalde opbrengststijgingen in ontwikkelingslanden.

De heer De Schutter beklemtoont volgens de spreker ook dat de kennis in ontwikkelingslanden sterk groeit en met de eigen ervaringen de landbouwontwikkelingen beter gestuurd kunnen worden. Het is volgens mevrouw Rombouts belangrijk dat naar de lokale situatie wordt gekeken om na te gaan wat de noden zijn en op welke wijze lokaal de landbouwers ondersteund kunnen worden. Het lid is ervan overtuigd dat er niet één globaal landbouwsysteem bestaat dat overal toegepast moet worden. Het Vlaamse landbouwmodel moet niet toegepast worden in ontwikkelingslanden, maar omgekeerd is het landbouwsysteem dat nodig is in ontwikkelingslanden ook hier niet toepasbaar. Voor mevrouw Rombouts is aandacht nodig voor diversiteit en evenwichten, maar zijn er verschillende systemen van belang om het wereldvoedselprobleem op te lossen.

De heer *Dirk Peeters* is gecharmeerd door het verhaal van professor De Schutter over agro-ecologie.

Het lid focust eerst op de problematiek van de eiwittransitie. In het begin van zijn uiteenzetting heeft de heer De Schutter gewezen op de tegenstelling tussen ondervoeding aan de ene kant en overvoeding, zwaarlijvigheid en de gevolgen daarvan voor de volksgezondheid aan de andere kant. Eiwittransitie is volgens de spreker een probleem dat te maken heeft met onze overmatige vleesconsumptie. De heer Peeters vraagt naar de visie van professor De Schutter over de problematiek van de soja, om de import van soja in Europa te counteren en manieren te ontwikkelen waardoor Europa zelfstandig voor de nodige eiwitbronnen zorgt. Voor het lid is dat een belangrijk element voor de landbouwproblematiek op wereldschaal.

De heer De Schutter heeft zijn ervaringen uit het zuiden, gebaseerd op kleinschalige landbouw, meegegeven. De spreker vraagt of die zomaar over te zetten zijn naar de Vlaamse intensieve landbouw en het Europees landbouwmodel. De heer De Schutter sloot zijn uiteenzetting af met de stelling dat het conventionele landbouwmodel dat we nu kennen eigenlijk geen antwoord is op de toekomstige voedselcrisissen. De heer Peeters steunt die visie, maar hij ziet ook een aantal obstakels om het landbouwbeleid om te draaien. Welke denksporen ontwikkelt professor De Schutter voor het landbouwmodel op Vlaamse of Europese schaal?

Het lid focust op een aantal concrete problemen die volgens hem determinerend zijn voor het mondiale landbouwbeleid: de ggo's (genetisch gemodificeerde organismen), de grootschalige landpacht in het zuiden en de patentbescherming voor zaden, wat volgens de spreker structurele hindernissen installeert voor boeren in het zuiden op het vlak van voedselproductie.

De heer De Schutter wees ook op de afhankelijkheid van de landbouw van petroleum, en aan de andere kant wordt meer aandacht gevraagd van de landbouw voor biobrandstoffen. Volgens de heer Peeters moeten landbouwgronden dienen voor voedselproductie en niet voor energieproductie. Het lid informeert naar de visie van professor De Schutter over dit onderwerp.

Voor mevrouw *Els Robeyns* is het recht op voeding cruciaal, maar zij omschrijft dit als het recht op gezonde voeding, want het zijn net armere mensen die zich geen gezonde voeding kunnen permitteren. Op dat vlak is volgens de spreker een taak weggelegd voor de overheid.

Mevrouw Robeyns verwijst enerzijds naar het probleem van voedselverspilling en stelt anderzijds dat de mondiale vraag naar voedsel zal verdubbelen. Aangezien de landbouwoppervlakte niet zal toenemen, wordt hier vaak als antwoord gegeven dat de productie intensiever zal moeten worden en op kleinere oppervlakten moet gebeuren.

Professor De Schutter wees in zijn toelichting op het belang van agro-ecologische toepassingen, niet alleen vanuit milieuoogpunt, maar ook om de opbrengsten substantieel te verhogen. Het lid vraagt of dit systeem enkel van toepassing is voor ontwikkelingslanden, of ook in Europa toepasbaar is om de productie te intensifiëren. Ook hier heeft de kleinschalige familiale landbouwer het steeds moeilijker. Vandaar de vraag van de spreker of het pleidooi voor een agro-ecologische landbouw daartoe een oplossing kan zijn.

2. Antwoorden van professor De Schutter

De heer *Olivier De Schutter* bevestigt de nadruk die mevrouw Rombouts legde op het belang van steun aan lokale voedselsystemen en kleinschalige landbouw in ontwikkelingslanden, zowel voor plattelandsontwikkeling als in de strijd tegen armoede op het platteland.

De spreker benadrukt dat landbouw niet enkel een manier is om voedsel te produceren. Landbouw is eveneens een manier om een voldoende inkomen te verschaffen aan de plattelandsbevolking, want 75 percent van de mensen die leven in extreme armoede, leeft op het platteland. Landbouw is ook een manier om de ecosystemen te beschermen en een bijdrage aan plattelandsontwikkeling en manier om plattelandsarmoede te beperken.

Vanuit dat oogpunt biedt kleinschalige familiale landbouw, waar de grote meerderheid van de plattelandsbevolking in ontwikkelingslanden nog steeds afhankelijk van is, een aantal voordelen ten opzichte van een grootschalige productie.

Grootschalige productie is in veel gevallen minder arbeidsintensief, waardoor ze meer competitief is op de markt, maar veel minder bijdraagt tot de ontwikkeling van het platteland. Ze creëert niet de arbeidsplaatsen die zo nodig zijn voor het grote aantal werklozen in rurale gebieden. Bovendien vinden de winsten van de grootschalige gemechaniseerde plantages meestal niet hun weg naar de lokale economie, wat wel het geval is als het inkomen van de kleinschalige landbouwers stijgt. Er is dus geen multiplicatoreffect voor de lokale economie van de grootschalige plantages. Daarom is het volgens de heer De Schutter van belang om de voordelen van de kleinschalige landbouw te benadrukken.

Mevrouw Rombouts ging ook in op de vraag op welke manier de voedselsystemen beter beheerd kunnen worden, om de producenten een hoger aandeel van de marktwaarde van het eindproduct te bezorgen. Het is volgens professor De Schutter van belang om dit onevenwicht in de voedselketen onder de aandacht te brengen in de internationale discussies over voedselveiligheid, maar dit doorslaggevende element wordt momenteel genegeerd.

Het is volgens de spreker niet evident om te rekenen op de natuurlijke mechanismen van de markt om dit te bereiken. Het is nodig om de landbouwers beter te organiseren, maar er moet ook gedacht worden aan het samenbrengen van alle actoren in de voedselketen, om na te denken over de vraag of de voedselketen al dan niet duurzaam is georganiseerd. De heer De Schutter heeft er geen zicht op of dergelijk systeem in Vlaanderen bestaat, maar heeft wel kennis van een aantal landen waar rondetafelconferenties op initiatief van de overheid zowel de producenten, de handelaars, de verwerkers, de warenhuizen als de consumenten samenbrengen. Daar wordt nagedacht over de manier waarop de keten verbeterd kan worden en of de evolutie duurzaam is. Ter illustratie geeft de heer De Schutter het voorbeeld van Zuid-Afrika. Het is dus van belang om te verzekeren dat de communicatie tussen de actoren in de voedselketen over meer gaat dan de marktprijs.

De heer De Schutter gaat ook in op de door mevrouw Rombouts aangehaalde onderhandelingen over de verdere liberalisering van de wereldmarkt in het kader van de WTO. Het is volgens de spreker een delicaat onderwerp. Veel van de minst ontwikkelde landen zijn vandaag in belangrijke mate afhankelijk van voedselimport. In vergelijking met het begin

van de jaren 90 is de kost van deze voedselimport verhoogd met een factor vijf tot zes. Deze afhankelijkheid impliceert dat het op korte termijn heel moeilijk zal zijn voor deze landen om invoertarieven opnieuw in te stellen, om op deze manier hun lokale producenten beter te beschermen en hen te stimuleren om meer te produceren. Maar volgens professor De Schutter is dit de weg die ze moeten inslaan: het is nodig om incentives te geven aan de lokale producenten om meer te produceren en meer te investeren, om zo geleidelijk de afhankelijk van de internationale markten te beperken.

De internationale markten zijn steeds minder voorspelbaar en prijsschommelingen zullen steeds groter en steeds frequenter worden, niet het minst omwille van de klimaatveranderingen, maar ook als resultaat van de liberalisering van de wereldmarkt op zich. Want die zorgt ervoor dat voedselproductie geconcentreerd wordt in een beperkt aantal regio's. De heer De Schutter is ervan overtuigd dat voedselproductie gedeconcentreerd moet worden, om de risico's te milderen als er iets ernstig misloopt in de regio's met een grote productie zoals Australië, Canada of Oekraïne.

De prijsschommelingen van 2008 en 2011 werden volgens de spreker vooral veroorzaakt door de vergrootte afhankelijkheid van ons voedselsysteem van een beperkt aantal grote productieregio's. Als die regio's het effect van de klimaatverandering ervaren, komt de balans van het hele voedselsysteem in het gedrang. Het is dus nodig dat overal waar productie mogelijk is, ook geproduceerd wordt, aldus professor De Schutter.

Om dat mogelijk te maken, dient het handelsbeleid gebruikt te worden als middel om de lokale producenten te belonen, zelfs als ze niet de meest competitieve producenten zijn. Professor De Schutter moedigt vooral de minst ontwikkelde landen aan om opnieuw te investeren in lokale productiesystemen en in lokale gewassen, om zo de kleinschalige landbouwers in staat te stellen om een redelijk inkomen te vergaren. Het is mogelijk dat het daarbij nodig is om het handelsbeleid af te stemmen op dit objectief.

Volgens de heer De Schutter moet een transitieproces op gang komen. Niet alles kan in één stap gebeuren. Als deze landen de invoertarieven merkkelijk zouden verhogen – wat perfect mogelijk is volgens de huidige WTO-regels – zouden de voedselprijzen voor de stedelijke bevolking stijgen en zorgen voor sociale onrust. Er moet dus een meerjarenstrategie ontwikkeld worden die het mogelijk maakt om de transitie te realiseren, de lokale voedselsystemen te versterken, de lokale producenten aan te zetten tot een hogere productie en over te schakelen naar meer agro-ecologische productiemethoden.

Professor De Schutter situeert dat hij een permanente discussie voert met de directeur-generaal van de WTO, Pascal Lamy. Uiteraard komen ze niet op alle punten tot overeenstemming, maar de heer De Schutter heeft de heer Lamy ervan kunnen overtuigen dat het geen oplossing is om de drempels voor wereldhandel te verlagen, want dat zou enkel de concentratie van de voedselproductie in de meest competitieve regio's bevorderen. In de huidige context, waarin bijvoorbeeld Vlaanderen of Frankrijk vele malen competitiever en productiever zijn per arbeidskracht dan de gemiddelde landbouwer in Mali, kan deze laatste enkel overleven door extreem arm te blijven, en zal hij niet in staat zijn om zijn producten te verkopen op de lokale markt.

De heer De Schutter focust nu op de voordelen van agro-ecologie. Hij maakt vooreerst duidelijk dat het toepassen van agro-ecologische methoden niet gelijkstaat met de traditionele landbouw. De spreker benadrukt dat agro-ecologie de landbouw van de 21e eeuw is, een landbouw die rekening houdt met de enorme impact van landbouw op de ecosystemen en op de klimaatverandering. Het is geen terugkeer naar de landbouw van het verleden.

Agro-ecologie omvat het geheel van technieken die, zeker in ontwikkelingslanden, door agronomen onderzocht worden om het best gebruik te maken van de natuurlijke

hulpbronnen door het samenvoegen van bomen, planten en dieren. Agroforestry is één voorbeeld, maar er zijn ook veel andere technieken. Al deze technieken hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat ze zoeken naar complementariteit tussen de verschillende natuurlijke elementen, om zo de natuurlijke hulpbronnen productiever te maken en minder afhankelijk te zijn van de inbreng van buitenaf. Deze afhankelijkheid van externe input – pesticiden, chemische meststoffen – is volgens de spreker een rampzalig scenario op een termijn van 20 tot 25 jaar. Wat zal gebeuren na de olie- en gaspiek?

Het is verbazingwekkend dat de huidige hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid de nood om de landbouw onafhankelijker te maken van fossiele brandstoffen zelfs niet aanstipt. Volgens de heer De Schutter moeten maatregelen genomen worden om van deze immense verslaving af te geraken.

Verwijzend naar de percentages van de opbrengststijging die hij vernoemde, stelt de spreker dat het gaat om het resultaat van onderzoek naar de voordelen van de introductie van agro-ecologische technieken in laag-productieve landbouwsystemen die niet ondersteund werden. Het klopt volgens de heer De Schutter dat de winst spectaculair is.

De spreker geeft het voorbeeld van Malawi. Het land heeft een programma waarbij de landbouwers gesubsidieerd worden voor het gebruik van kunstmeststoffen voor de teelt van maïs. Het werd een succesverhaal dat tot voor enkele jaren als inspiratie diende voor andere landen. Nu realiseert Malawi zich dat het systeem fiscaal niet duurzaam is, want alle kunstmeststoffen worden ingevoerd en betaald door de gemeenschap, en op lange termijn kan dit programma niet volgehouden worden, ook omwille van ecologische redenen. Nu introduceert het land op grote schaal een agroforestry-landbouwsysteem. De grootste opbrengst wordt gehaald door de combinatie van agroforestry met het gebruik van een beperkte hoeveelheid kunstmest.

Agro-ecologie is volgens professor De Schutter niet hetzelfde als biologische landbouw. Het is geen label, maar een reeks technieken die niet noodzakelijk incompatibel zijn met een beperkt gebruik van kunstmest.

De heer De Schutter maakt duidelijk dat er voor de volgende generatie geen andere oplossing is dan over te schakelen op agro-ecologische landbouw. Als het goed beheerd wordt, goed wordt uitgelegd aan de landbouwers en ingebed wordt in de lokale omstandigheden, kan dit enorme voordelen opleveren. Zeker ook omdat er geen kunstmest of pesticiden gekocht moeten worden, wat het ook voor kleine landbouwers, die geen toegang hebben tot kredieten, mogelijk maakt.

De boodschap van professor De Schutter aan overheden is dat er een groot onbenut potentieel is aan agro-ecologische maatregelen en dat die gebruikt moeten worden. Dat vereist opleidingen voor en het organiseren van de landbouwers.

De spreker gaat in op het stijgende verbruik van dierlijke eiwitbronnen. Vragen over de vleesconsumptie waren tot een jaar geleden taboe in internationale discussies, merkt de heer De Schutter op. De enige vraag die werd gesteld, was op welke manier de productie verhoogd kon worden. We moeten beseffen dat onze consumptiepatronen niet duurzaam zijn. De gemiddelde inwoner van Niger consumeert 10 tot 11 kilogram vlees per jaar. Wij consumeren zowat 85 kilogram per jaar. In China ligt het vleesverbruik nu op zowat 60 kilogram, terwijl het tien jaar geleden nog 20 kilogram was.

De globale consumptie van vlees per hoofd van de bevolking neemt significant toe. De impact hiervan op het landgebruik is immens. 70 percent van het mondiale landbouwareaal wordt vandaag gebruikt voor weiland of de productie van maïs of soja om de veestapel te voeden. Als de huidige trend wordt aangehouden, zal tegen 2050 50 percent van de

mondiale graanproductie bestemd zijn om de veestapel te voeden. Die graanproductie zou volstaan om 3,4 miljard mensen te voeden.

De beperking van de consumptie van vlees en dierlijke eiwitbronnen in het algemeen is noodzakelijk volgens professor De Schutter. In de Rio+20-agenda is duurzame consumptie eindelijk opgenomen, dus de discussie is geen taboe meer.

Het is volgens de spreker evenwel een moeilijk te bereiken doelstelling. In veel ontwikkelingslanden moeten we de consumptie van dierlijke eiwitten niet beperken, maar net vergroten. Er moet dus bepaald worden welke landen hun eetpatroon in vraag moeten stellen. Bijkomend probleem is dat eetpatronen cultureel bepaald zijn, wat het moeilijker maakt om ze aan te passen.

Brazilië en Argentinië zetten een enorm groot areaal in om soja te produceren voor Europa, wat een ondersteuning is voor onze veehouderij en ervoor zorgt dat we het vee voeden met granen in plaats van op weilanden. De heer De Schutter heeft groot voorbehoud bij de industriële veeproductie, zowel omwille van milieuoverwegingen als omwille van de stijgende druk op natuurlijke hulpbronnen.

De spreker verwijst naar het FAO-rapport (Food and Agriculture Organization of the United Nations) uit 2006 'Lifestock's long shadow'. Daarin wordt berekend dat 19 procent van de door de mens veroorzaakte uitstoot van broeikasgassen afkomstig is van de veehouderij. Daarbij wordt rekening gehouden met ontbossing voor weilanden en de maïs- en sojaproductie voor veevoeder. Vandaag komen onderzoekers met veel hogere cijfers. Een studie stelt dat de veehouderij instaat voor 51 procent van de door de mens veroorzaakte uitstoot van broeikasgassen. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de verpakking, het transport en de bewaring van vlees en de verwerkingsindustrie.

Voor biobrandstoffen geldt volgens professor De Schutter een gelijkaardige redenering, want biobrandstoffen zijn het ultieme exportgewas. Er is een druk op ontwikkelingslanden om de productie van voedselgewassen minder te ondersteunen en over te schakelen op exportgewassen die gebruikt worden voor biodiesel en ethanol.

Vanuit het perspectief van de heer De Schutter heeft de productie van exportgewassen voor biobrandstoffen impact op drie terreinen. Ten eerste is er een ernstige invloed op de voedselprijzen op het lokale niveau. Als een regio de productie van gewassen voor energievoorziening merkelijk opdrijft, betekent dat dat de lokale voedselproductie slinkt en de prijzen stijgen. China heeft in 2001 en 2002 sterk geïnvesteerd in gewassen voor biobrandstoffen, maar dat programma werd stopgezet uit vrees voor de impact op de lokale prijzen van graan en maïs als nog meer grond ingezet zou worden voor de productie van biobrandstoffen en de voedselproductie zou beperkt worden. Men moet volgens de spreker uiterst voorzichtig zijn, want de impact op de lokale bevolking die voedsel moet aankopen, kan opmerkelijk zijn.

Ten tweede wijst professor De Schutter op de significante impact op land. De Wereldbank schat in een studie uit 2010, gebaseerd op 400 grootschalige investeringen in landbouwgrond, dat 21 procent van deze grootschalige investeringen bestemd was voor de productie van biobrandstoffen. 'Land grabbing', dat zich op grote schaal ontwikkelt in ontwikkelingslanden, heeft volgens de spreker naast de teelt van exportgewassen ook de teelt van gewassen voor energieproductie als drijfveer.

De meest gedetailleerde beschikbare studie over 'land grabbing', door een groep van onderzoekers onder de Land Matrix Partnership, beklemtoont dat sinds 2000 200 miljoen hectare land voorwerp is geworden van deals, waarvan 71 miljoen hectare al is uitgevoerd. Voor meer dan een derde van de oppervlakte was de productie van biobrandstoffen de reden voor deze deals.

Ten derde wijst professor De Schutter erop dat de productie van biobrandstoffen, die in de EU artificieel gestimuleerd wordt door richtlijn 2009/28, een belangrijke reden is waarom

de graanvoorraad in de wereld is geslonken, de markten nerveus zijn en speculatie ontstaat.

De voedselprijsstijgingen van 2008 werden door de Wereldbank voor 75 percent toegeschreven aan de productie van biobrandstoffen, inclusief de impact van speculatie op de voedselprijzen. Maar speculatie op zich wordt aangemoedigd door de oneindige vraag naar ruwe grondstoffen om biobrandstoffen te produceren, als gevolg van het beleid in de VS en de EU in het bijzonder.

Volgens de heer De Schutter is de visie van alle internationale agentschappen en alle deskundigen die het onderwerp volgen dat de productie van biobrandstoffen niet verder versterkt mag worden. De enige belangrijke actoren die deze visie niet delen zijn de VS en Brazilië. Zelfs de Europese Commissie heroverweegt nu ernstig de veronderstellingen op basis waarvan het biobrandstoffenbeleid in de EU tot stand kwam.

Professor De Schutter deelt mee dat hij werkt aan een rapport over ggo's, maar hij zal hier nu geen standpunt innemen. De enige context waarbinnen de spreker zijn visie over ggo's heeft uitgedrukt, was tijdens zijn bezoek aan Mexico, waar gestart is met de introductie van ggo-maïs. De heer De Schutter schetst dat zijn rapport over Mexico het land wou waarschuwen voor de gevaren van de introductie van ggo-maïs. Mexico is een echt maïsland en heeft heel wat inheemse maïsvariëteiten ontwikkeld, die voor 80 percent van de maïsproductie in Mexico beter werken dan ggo-maïs. Genetisch gemodificeerde gewassen kunnen onder bepaalde omstandigheden de oogst vergroten. Maar in veel lokale agro-ecologische omstandigheden presteren de lokale variëteiten beter. Aangezien de landbouwers deze lokale rassen gratis kunnen gebruiken, worden de landbouwers niet afhankelijk van een dure technologie die eigendom is van een ander bedrijf.

In 80 percent van de regio's waar in Mexico maïs wordt geproduceerd, werken inheemse maïssoorten beter. Daarom heeft de speciaal rapporteur aan de Mexicaanse overheid gezegd dat de introductie van ggo-maïs de lokale soorten kan bedreigen, want maïssoorten vermengen zich heel gemakkelijk en over een grote afstand. Door ggo-maïs te zaaien, zullen de landbouwers afhankelijk worden van een enkel bedrijf, gevestigd in de Verenigde Staten, namelijk Monsanto.

De Mexicaanse overheid kon het rapport van de speciaal rapporteur op dat punt niet volgen. Maar er is nu wel een groter besef van de risico's die het land neemt en de Mexicaanse overheid is er zich van bewust dat het een ernstig risico is.

Professor De Schutter is ervan overtuigd, ook al kunnen ggo-gewassen in bepaalde regio's een voordeel hebben betekend voor bepaalde producenten, dat ggo's niet noodzakelijk de beste oplossing zijn voor veel andere regio's en landen.

Agrobiodiversiteit is essentieel, stelt de speciaal rapporteur, omdat de diversiteit van genetische materialen die we kunnen gebruiken de sleutel is om de toekomst voor te bereiden. Professor De Schutter heeft een rapport voorbereid over het zadenbeleid, ook in de EU. Volgens de spreker moet de toegang van landbouwers tot zaden vergroot worden en moeten lokale zaadvariëteiten ondersteund worden, want zij worden in veel ontwikkelingslanden geleidelijk verdrukt door de introductie van cultivars met een hoge opbrengst.

Professor De Schutter gaat nog in op de door mevrouw Robeyns aangehaalde topic van de wereldvoedselproblematiek, uitgaand van een context met schaarse grondstoffen en een groeiende bevolking. Er heerst bij velen de vooronderstelling dat enkel grootschalige, industriële voedselproductie die uitdaging aankan, en kan zorgen voor de stijging van de voedselproductie met 70 percent tegen 2050 en met 30 percent tegen 2030.

De speciaal rapporteur maakt duidelijk dat alle rapporten, tot een rapport van een maand geleden van de Wereldbank, een omgekeerde relatie aantonen tussen productiviteit per oppervlakte gecultiveerd land en de grootte van de productie-eenheid. Dus: kleine landbouwers produceren meer per hectare. Zij produceren minder per actieve arbeider, maar wel meer per hectare. Grootschalige landbouwbedrijven, met weinig arbeidskrachten, zijn heel competitief en kunnen goedkoop voedsel op de markt brengen. Kleine landbouwers, die een bijdrage leveren voor plattelandsontwikkeling, zorgen voor werkgelegenheid, het behoud van het ecosysteem en meer productie per hectare, maar zijn minder competitief. Als we de beslissingen aan de markt overlaten, zullen deze kleine landbouwers geleidelijk verdwijnen. In de EU is dat proces dagelijks merkbaar, stelt de spreker.

Beleidsmakers moeten inzien dat de relatie tussen kleinschalige en grootschalige landbouwers ongelijk is. De grootschalige landbouwers worden niet gedwongen om de negatieve externe effecten die ze veroorzaken te compenseren, terwijl de kleinschalige landbouwers niet worden beloond voor de positieve externe effecten die ze bijdragen. Enkel een duidelijk beleid dat kleinschalige landbouw ondersteunt – omdat ze verdienen om beloond te worden voor de diensten die ze verstrekken – zal het behoud van deze kleine landbouwers mogelijk maken. In sommige landen werd voor dit beleid gekozen, verduidelijkt de heer De Schutter. Zo wordt Brazilië altijd bejubeld voor de grote prestaties voor de export van landbouwgoederen, maar het echte succes van Brazilië is de ondersteuning van een heel grote familiale landbouwsector, die 80 percent van de Braziliaanse markten bevoorraadt en de voorbije tien jaar sterk werd gesteund, want het land begrijpt dat het zich niet kan veroorloven dat de plattelandsbevolking verdwijnt.

Professor De Schutter sluit af met de vaststelling dat het in Europa veel moeilijker zal zijn om dit door te voeren, maar dat we de voordelen van een kleinschalige landbouw niet uit het oog mogen verliezen.

Jos DE MEYER,
voorzitter

Dirk PEETERS,
verslaggever